

ЛИСИЧКІНА ІРИНА ОЛЕКСІЇВНА

кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри філології та військового перекладу,
Київський інститут Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-2050-9379>

ЛИСИЧКІНА ОЛЬГА ОЛЕКСІЇВНА

кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри філології та військового перекладу,
Київський інститут Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-9511-9615>

**КОЛЕКТИВНА СВІДОМІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ЗНАЧЕННЯ СПІЛЬНОЇ
БАЗИ ЗНАТЬ І КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ**

Досліджено формування колективної свідомості військовослужбовців крізь призму спільної бази знань і культурної спадщини. Актуальність проблеми зумовлена сучасними викликами й загрозами національній безпеці України, зокрема в контексті когнітивної війни, що потребує розвитку єдиної системи цінностей, поведінкових патернів і професійної ідентичності у військовій спільноті. Колективна свідомість військовослужбовців забезпечує узгодження ідей, цінностей і норм поведінки, створюючи психологічну стійкість і здатність протистояти дезінформації, маніпуляціям та когнітивним атакам.

Особливу увагу приділено обізнаності військовослужбовців щодо видатних українців та їхніх досягнень як елемента спільної бази знань, що сприяє формуванню колективної ідентичності, патріотизму та спільної історичної пам'яті.

Результати емпіричного дослідження обізнаності військовослужбовців із видатними українцями, що було реалізоване методом анкетування, показали високий рівень обізнаності у сфері історії та науки, середній – у професійно значущих і науково-технічних питаннях, нижчий – у сфері культури й спорту. Виявлено гендерні відмінності: респондентки порівняно з чоловіками значно частіше давали правильні відповіді на запитання. Орфографічні помилки і відсутність відповідей демонструють поверхову обізнаність і потребу у посиленні освітньої підготовки.

Наукові спостереження свідчать, що знання про видатних українців не лише формує колективну свідомість і професійну ідентичність, а й підвищує когнітивну стійкість військовослужбовців у ситуаціях інформаційного тиску. Узгодженість знань і цінностей у групі сприяє підтриманню моралі, зміцненню колективної єдності та активній громадянській позиції, що особливо важливо в умовах сучасних гібридних загроз.

Ключові слова: колективна свідомість; військовослужбовці; спільна база знань; культурна спадщина; патріотизм; професійна ідентичність.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних викликів і загроз національній безпеці України питання формування й розвитку колективної свідомості військовослужбовців набуває особливої актуальності. Колективна свідомість військовослужбовців формується під впливом різноманітних чинників, серед яких чільне місце

посідають спільна база знань і культурна спадщина. Ці елементи створюють підґрунтя для формування єдиного світогляду, системи цінностей та поведінкових патернів, що критично важливо для функціонування військової організації. У цьому контексті визначальною постає обізнаність з іменами видатних людей, їхніми досягненнями як

значущим елементом спільної бази знань. Такі знання допомагають формувати спільні цінності та ідентичність у професійній спільноті, зокрема у військовослужбовців.

З огляду на багатоаспектність цієї проблематики актуальними є звернення до теоретичних і практичних аспектів формування колективної свідомості військовослужбовців, ключових чинників впливу та розроблення рекомендацій щодо оптимізації цього процесу в контексті сучасних реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика колективної свідомості та її формування крізь призму спільної бази знань і культурної спадщини привертає увагу багатьох дослідників у галузі психології, соціології та педагогіки. На важливості спільного досвіду та суспільної єдності наголошує М. М. Слюсаревський [1]. Дослідження В. М. Купрійчука «Роль національної культурної спадщини у формуванні української ідентичності» [2] висвітлює взаємозв'язок між культурною ідентичністю і збереженням історичної пам'яті поколінь задля майбутнього. У низці наукових розвідок [3–6] проаналізовано сучасні підходи до розвитку колективної свідомості в умовах інформаційного суспільства. Науковці розглядали наратив як інструмент формування колективної свідомості військовослужбовців [7], наголошували на важливості «інтеграції наративів у культуру, систему освіти і виховання як на загальнонаціональному рівні, так і просування цих наративів на рівні міжнародному» [8].

Аналіз останніх публікацій свідчить про зростання наукового інтересу до проблематики колективної свідомості військовослужбовців [9, 10] та ролі спільної бази знань і культурної спадщини у її формуванні. Дослідники акцентують увагу на мультидисциплінарному характері цієї проблеми, необхідності брати до уваги сучасні соціокультурні та інформаційно-технологічні реалії. Однак, попри значний обсяг теоретичних напрацювань, бракує емпіричних досліджень, які б давали змогу кількісно оцінити вплив різних чинників на формування колективної свідомості у військовослужбовців.

Мета статті полягає у визначенні рівня обізнаності військовослужбовців з іменами видатних українців, їхніми досягненнями як важливим елементом спільної бази знань, а також ролі цієї обізнаності у формуванні колективної свідомості.

Виклад основного матеріалу. Формування колективної свідомості охоплює розуміння й

узгодження ідей, цінностей та ідентичностей у межах професійної спільноти. Ознайомлення з іменами видатних особистостей та їхніми досягненнями, а також володіння загальними знаннями можуть відігравати важливу роль у цьому процесі, особливо в таких аспектах:

- 1) визначення цінностей і цілей;
- 2) відтворення спільної історії;
- 3) створення позитивного іміджу цієї професійної спільноти;
- 4) стимулювання патріотизму й гордості;
- 5) підтримання ідентифікації та взаєморозуміння.

Імена видатних людей часто асоціюються із конкретними цінностями й досягненнями. Знання їхнього доробку дає змогу професійній спільноті визначити, які цінності й цілі важливі для них особисто, а також спільні цінності, що об'єднують цю спільноту. Обізнаність з іменами видатних особистостей та їхнім внеском може стати підґрунтям для створення спільної історії групи або спільноти. У цьому контексті розуміння спільних досягнень індивідів сприятиме формуванню колективного самовизначення. Знання імен видатних постатей здатне вплинути на побудову позитивного іміджу: якщо компатріоти відзначаються великими досягненнями й позитивним внеском, то це може підвищувати самооцінку і привабливість групи для нових учасників. Знання історії та досягнень відомих особистостей становить потенціал для стимулювання патріотизму й гордості за свою країну, націю чи спільноту, а також для підтримки внутрішньої єдності й позитивного сприйняття своєї належності. Загальні знання про видатних особистостей здатні створювати точки спільного контакту між різними членами спільноти, що сприяє взаєморозумінню і формуванню спільної ідентичності.

Задля досягнення поставленої мети було проведено емпіричне дослідження, у межах якого застосовувався метод анкетування, що забезпечувало відносну об'єктивність і репрезентативність отриманих результатів. Електронну анкету поширили методом снігової кулі. Загалом було опрацьовано 239 анкет респондентів. Переважна більшість опитуваних (94,6 %) становлять військовослужбовці Національної гвардії України, 1,3 % – військовослужбовці Збройних Сил України, 0,8 % – представники інших військових формувань, 2,1 % – особи, які не є військовослужбовцями. Віковий склад вибірки зумовлений специфікою професійної військової

діяльності респондентів: 89,5 % учасників дослідження віком від 18 до 30 років; 7,9 % – у віковій категорії 31–40 років; 1,7 % – у групі 41–50 років; 0,8 % – старші за 50 років. Гендерна належність респондентів (75,1 % від загальної кількості опитаних становили чоловіки) загалом відображає гендерний дисбаланс у військовій сфері.

Анкета «Знання, уявлення, ціннісні пріоритети» мала визначити рівень обізнаності респондентів щодо видатних українців. До цього блока входили десять тверджень, що стосувалися відомих постатей. Потрібно було вказати їхні прізвища. Для полегшення виконання завдання респондентам надавалася перша літера відповідного прізвища.

Наведемо отримані результати за цією анкетною та прокоментуємо їх у термінах формування колективної свідомості.

Перше запитання стосувалося автора першої у світі конституції (відповіді наведено на рис. 1).

Майже три чверті опитуваних (72,6 %) правильно відповіли на це запитання (Пилип Орлик). Жодної відповіді не надали 18,1 % респондентів, а 1,7 % визнали, що не знають відповіді. Зауважимо, що під час визначення відсотка правильних відповідей приймалися (у межах 5 %) відповіді, які містили орфографічні помилки (як-то: Орлік, Піліп Орлик тощо). Правильно відповіли на це запитання 94,2 % респонденток.

Оскільки Україна впевнено зберігає місце у трійці світових лідерів із виробництва меду, друге запитання стосувалося винахідника першого рамкового вулика. Прокоповича Петра Івановича вказали 56,5 % опитуваних, при цьому деякі відповіді містили орфографічні помилки (у межах 5 %). Не надали відповіді 30,8 % респондентів, а 3,4 % визнали, що не знають відповіді. Правильно відповіли 87,2 % респонденток. Відповіді на це запитання наведено на рис. 2.

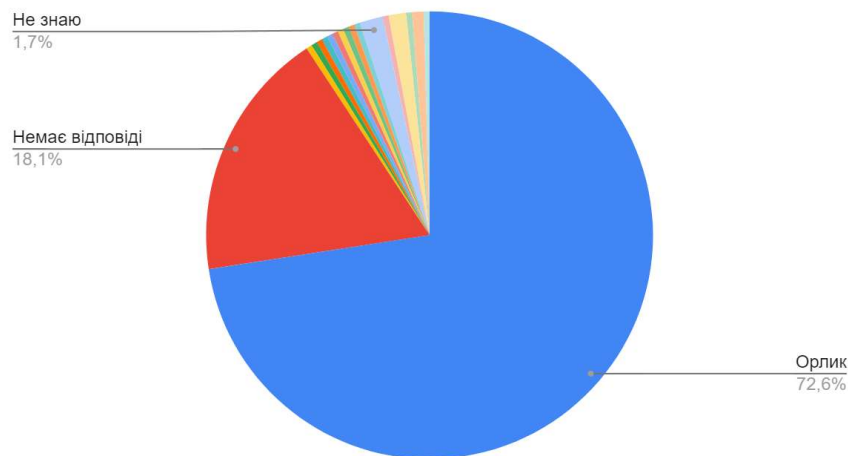

Рисунок 1 – Відповіді на запитання 1. О... – автор першої у світі Конституції (Конституції прав і свобод війська Запорізького, 5 квітня 1710 р.)

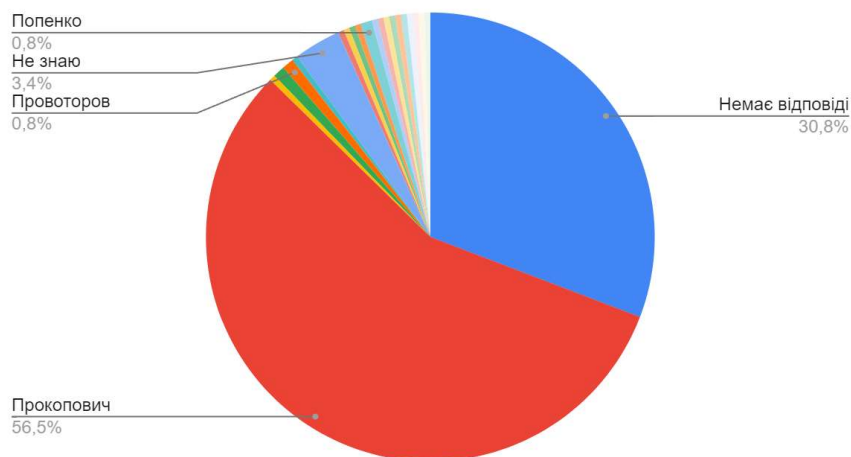

Рисунок 2 – Відповіді на запитання 2. П... – винахідник першого рамкового вулика

Третє запитання стосувалося винахідника вертольотів (відповіді наведено на рис. 3). На відміну від предметної області попереднього запитання опитувані більш обізнані з авіаційним технологіями та військовою технікою, тож прізвище винахідника вертольотів Сікорського Ігоря Івановича правильно вказали 65 % респондентів. Не надали відповіді 27,4 % опитуваних, 2,1 % вказали, що не знають відповіді, 2,5 % опитуваних назвали Сергія Корольова. Вважаємо це свідченням недостатньої обізнаності, можливою орієнтацією на надання відповіді, навіть якщо не впевнений, що ідіоматично можна схарактеризувати «чув дзвін, та не знаю, де він». Правильно відповіли на це запитання 82,4 % респонденток.

Четверте запитання було про відомого бактеріолога й імунолога Іллю Ілліча Мечникова. Правильно визначилися 58,6 % респондентів, що демонструє наявність базових знань серед опитаних про видатних постатей в історії науки й медицини. Як і з відповідями на попередні запитання, майже третина опитуваних не дала жодної відповіді (29,1 %), 3,4 % зазначили, що не знають відповіді, 3,8 % під літеру «М» «підібрали» Михайла Пирогова (можливо, під впливом постаті видатного хірурга). У нас немає пояснень наступному за поширеністю варіанту відповіді (0,8 % – Михайло Івановський), оскільки нам не знайомі українці з таким прізвищем у галузі медицини. Правильно відповіли на це запитання 80,4 % респонденток. Відповіді на запитання наведено на рис. 4.

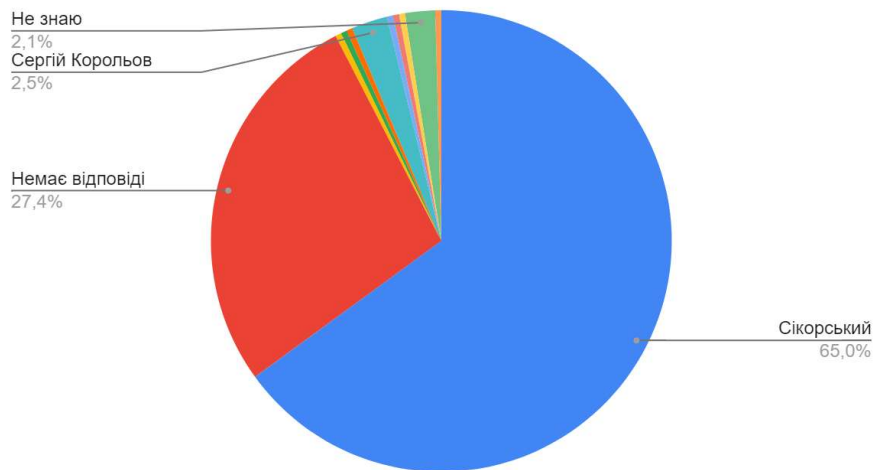

Рисунок 3 – Відповіді на запитання 3. С... – винахідник вертольотів

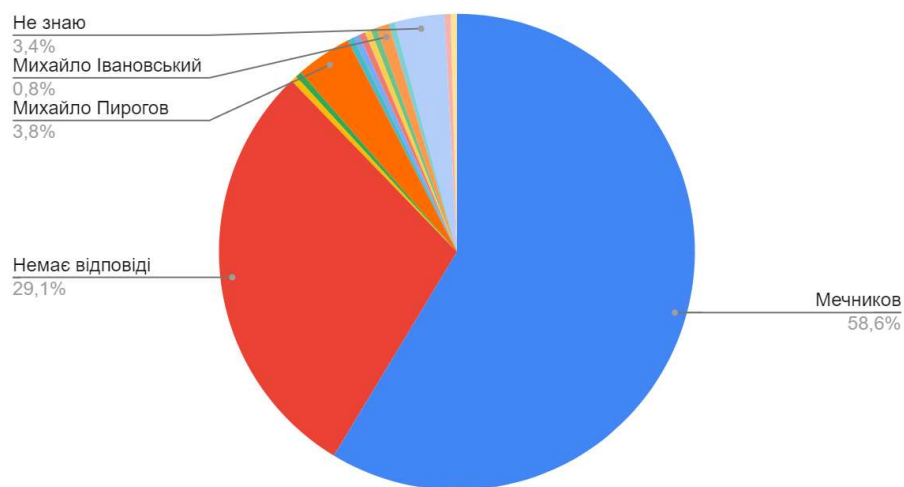

Рисунок 4 – Відповіді на запитання 4. М... – знаменитий бактеріолог та імунолог

Тема кіно- і театрального мистецтва була реалізована у п'ятому запитанні. Надаючи відповідь на нього, опитувані у багатьох випадках відійшли від українського контексту й запропонували акторів на літеру «С»: Сільвестр Сталлоне (14,35 %), Джейсон Стейтем (3 %), Сергій Бондарчук (2,1 %), Стівен Сігал (0,8 %). У цьому спостерігається глобальний вплив зарубіжного кіно на свідомість опитуваних. Як усевітньо відомого українського актора Богдана Ступку вказали лише 21,1 % респондентів. Серед інших варіантів відповіді згадувалися відомі діячі, які взагалі не були чи не є акторами: театральний режисер Костянтин Сергійович Станіславський (1,3 %), американський кінорежисер Стівен Спілберг (5,5 %), американський письменник Стівен Кінг (1,3 %). Поява таких імен у відповідях може бути ознакою неясності у розумінні артистичних професій та їхніх представників досліджуваною професійною спільнотою. Не відповіли на це

запитання 35,4 % респондентів, 2,5 % – визнали, що не знають відповіді. Правильно відповіли 26,5 % респонденток. Відповіді на це запитання наведено на рис. 5.

Шосте запитання логічно підтримало попереднє і стосувалося музичної творчості. Автором «Щедрика» правильно назвали Миколу Дмитровича Леонтовича 60,8 % респондентів, а 4,6 % опитуваних приписали авторство іншому видатному українському композиторові – Миколі Віталійовичу Лисенку, що може бути ознакою можливої конфузії серед відомих українських композиторів або недостатньої інформованості. Правильно відповіли на це запитання 90,4 % респонденток. Приблизно третина опитуваних не надали відповіді (26,6 %), вказали, що не знають відповіді, 1,7 %. Це відповідає загальній тенденції – майже третина респондентів відмовилася надавати відповіді на запитання цього розділу анкети. Відповіді наведено на рис. 6.

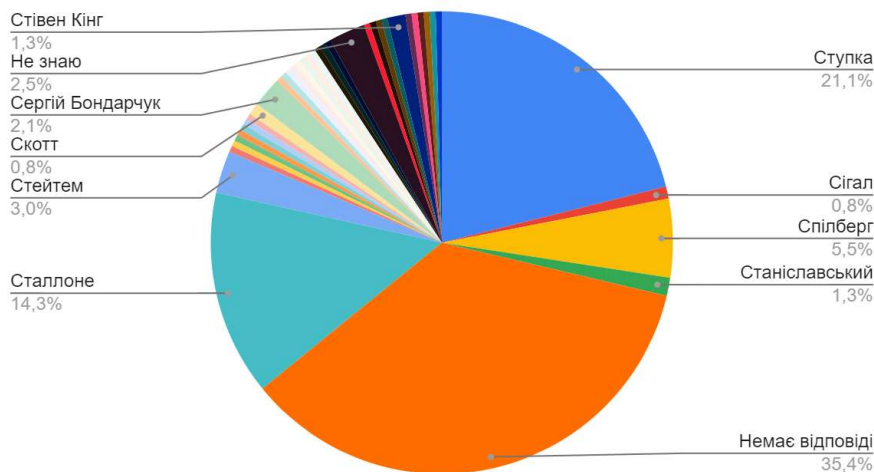

Рисунок 5 – Відповіді на запитання 5. С... – всесвітньо відомий актор

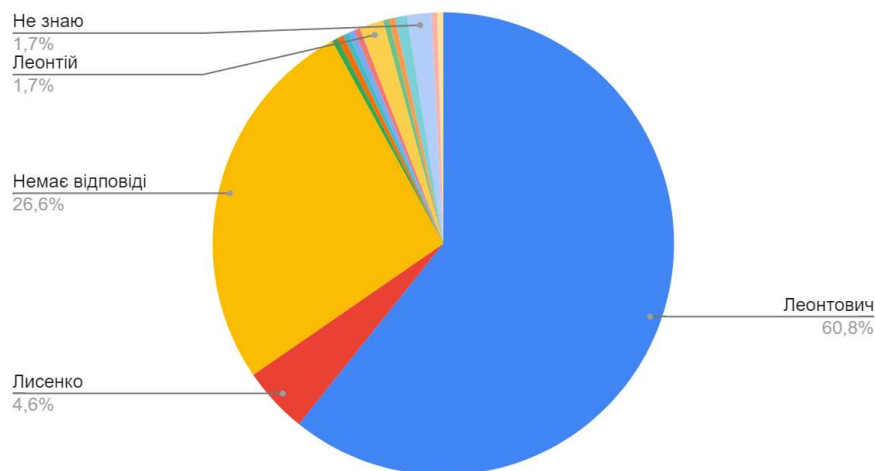

Рисунок 6 – Відповіді на запитання 6. Л... – видатний музичний діяч, автор найпопулярнішої обробки «Щедрика»

Сьоме запитання стосувалося науковця у сфері зварювання (відповіді наведено на рис. 7). Трохи більше половини респондентів правильно вказали ім'я Бориса Євгеновича Патона (53,2 %), правильними також вважалися відповіді з орфографічними помилками у прізвищі (Потон, Поттон і т. ін.) і неправильним ім'ям (Микола тощо). Правильно відповіли на це запитання 75,5 % респонденток. Немає пояснень, чому респонденти надавали інші відповіді: письменник (?) Павло Загребельний (0,4 %), Петро (?) Лазаренко (0,8 %), хірург (?) Пирогов (2,5 %). Не надали відповіді 33,8 % опитуваних, 0,8 % не знали відповіді.

Обізнаність із видатним українцем у спорті перевірялася восьмим запитанням (відповіді наведено на рис. 8). Той факт, що менше половини опитуваних (49,8 %) правильно

назвали прізвище видатного футбольного тренера Валерія Васильовича Лобановського (хоча зазвичай військовослужбовці цікавляться футболем), свідчить про плинність часу й фокусування респондентів на сучасності щодо предметних областей спорту, які не відображено у навчальних шкільних програмах, а також про недостатній рівень усвідомлення великих футбольних подій чи особливостей гри у минулому. Вважаємо, що імена футбольних тренерів клубів і збірних сучасності не викликали б труднощів. Правильно відповіли на це запитання 55,1 % респонденток. Не надали жодної відповіді 34,6 % опитуваних, 3,4 % не знали відповіді. Зауважимо, що неправильні відповіді на це запитання частіше давали чоловіки віком 18–30 років.

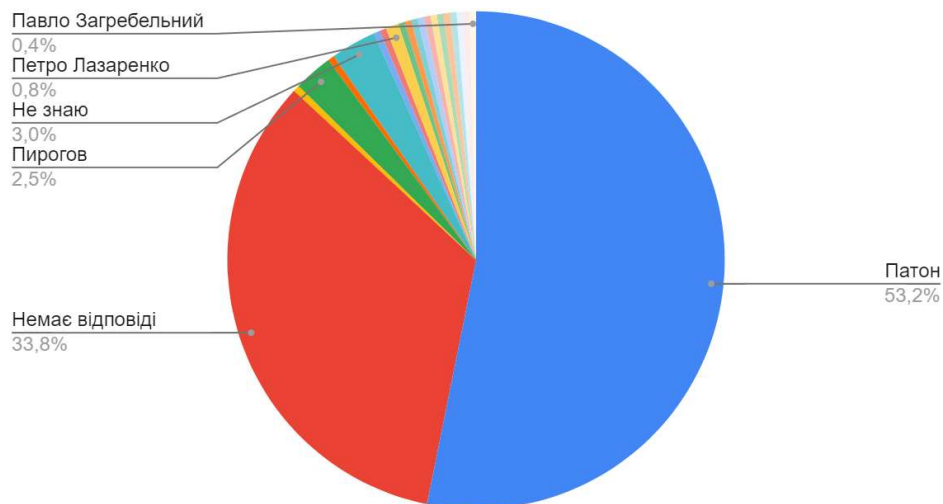

Рис. 7. Відповіді на запитання 7. П... – завдяки його розробкам стало можливим застосування зварювання у відкритому космосі, а також зварювання живих тканин

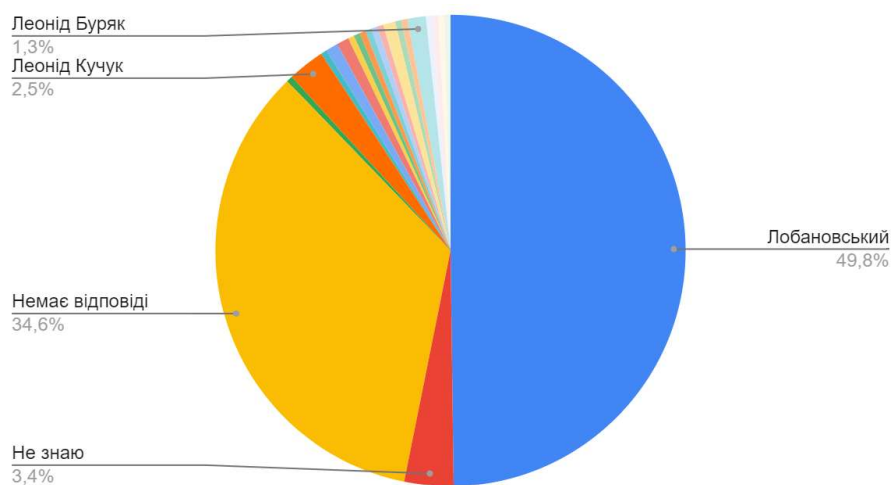

Рисунок 8 – Відповіді на запитання 8. Л... – завдяки його таланту «Динамо» незалежної України змогло прорватись у півфінал Ліги чемпіонів

Дев'яте запитання стосувалося української літератури (відповіді наведено на рис. 9). Ліну Костенко правильно назвали 63,7 % опитуваних. Письменницю Ольгу Кобилянську та поетесу Лесю Українку, прізвище якої починається з літери «К» (Косач) назвали 2,1 % та 1,7 % респондентів відповідно. Не надали відповіді 24,1 % опитуваних. Правильно відповіли на це запитання 82,4 % респонденток.

Останнє запитання анкети було про всесвітньо відомого кардіохірурга (відповіді наведено на рис. 10). Дещо неочікувано для розробників анкети правильно вказали прізвище Миколи Михайловича Амосова 61,6 % респондентів. Правильно відповіли на це запитання 84 % респонденток. Не надали жодної відповіді 30,8 % опитуваних, 3,8 % не знали відповіді.

Аналіз отриманих даних свідчить про певні закономірності в обізнаності респондентів щодо видатних українців та їхнього внеску в різні сфери діяльності, що має важливе значення для формування колективної свідомості професійної спільноти.

Високий рівень правильних відповідей зафіксовано у питаннях, пов'язаних з історичними й науковими постатями, такими як Пилип Орлик, Ілля Мечников, Ігор Сікорський. Цей факт свідчить про те, що респонденти демонструють достатній рівень знань у сфері національної історії та науки, що, ймовірно, пов'язано з патріотичним вихованням і специфікою професійної підготовки військовослужбовців.

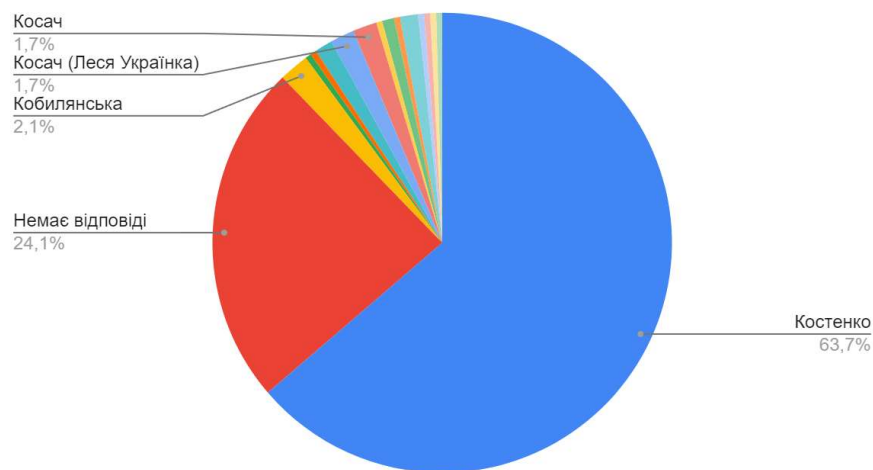

Рисунок 9 – Відповіді на запитання 9. К... – мужність, вірність принципам та майстерне слово характеризують талановиту поетесу. Її вірші стали сучасною класикою

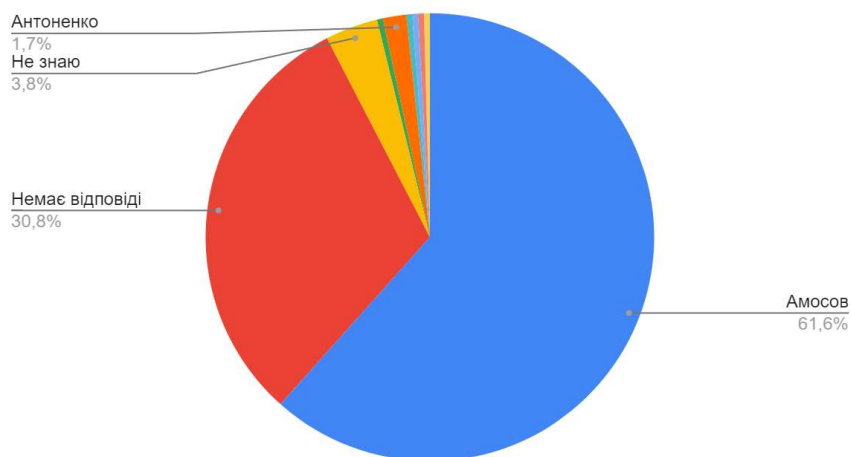

Рисунок 10 – Відповіді на запитання 10. А... – один із найвідоміших у світі кардіохірургів

Зауважимо, що спостерігається гендерна різниця в рівні обізнаності: у більшості питань респондентки порівняно з чоловіками демонструють суттєво вищий відсоток правильних відповідей. Це може свідчити про більшу увагу жінок до освітніх і культурних тем, а також про різницю у мотивації брати участь в анкетуванні й надавати відповіді.

Результати показали нижчий рівень обізнаності респондентів у сфері культури і спорту. Зокрема, запитання про відомого українського актора Б. Ступку та футбольного тренера В. Лобановського отримали значно менший відсоток правильних відповідей. Це є ознакою впливу глобальної популярної культури, а також недостатньої уваги до національних культурних і спортивних здобутків минулого століття у навчальних і виховних програмах, що так само може знижувати потенціал формування національної та професійної ідентичності.

Респонденти демонструють середній рівень обізнаності щодо професійних і наукових досягнень, які не пов'язані безпосередньо з історичною освітою (рамковий вулик П. Прокоповича, зварювальні розробки Б. Патона). Необхідно активніше впроваджувати знання про наукові й технічні досягнення у процес професійної підготовки та патріотичного виховання.

Помилки у відповідях і наявність альтернативних асоціацій (наприклад, плутання І. Мечникова з М. Пироговим, І. Сікорського із С. Корольовим) є ознакою поверхової обізнаності, коли респонденти чули імена відомих діячів, проте не завжди пов'язують їх із конкретними досягненнями.

Значна частина респондентів відмовлялася відповідати на окремі запитання (особливо у сфері культури й науки), що може бути ознакою недостатньої впевненості у власних знаннях і потребі у посиленні освітньої підготовки для формування колективної свідомості. Водночас нижчий рівень обізнаності у сфері культури і спорту свідчить про необхідність вдосконалювання освітніх і виховних програм, спрямованих на інтеграцію національної культурної спадщини та спортивних досягнень задля формування спільної ідентичності військовослужбовців.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Знання про видатних особистостей та їхні досягнення є одним із ключових інструментів формування колективної свідомості професійної спільноти, оскільки допомагає визначити спільні цінності, створити позитивний імідж і стимулювати гордість за

належність до групи. Така обізнаність створює підґрунтя для спільної історії та ідентичності, забезпечуючи точки контакту між членами спільноти й підтримуючи їхню внутрішню єдність і взаєморозуміння. Очевидно, узгоджені відповіді можуть бути показником активної участі опитуваних у громадському житті та інтересу до важливих аспектів історії. Це може формувати розуміння важливості знань та активної участі у громадських процесах.

Більшість опитуваних правильно відповіли на запитання, які стосуються сучасності, мистецтва й літератури та професійно значущих предметних областей, що може свідчити про значний вплив інтересів та освітніх програм на розширення знань представників цієї професійної спільноти. Різниця у відповідях серед різних вікових і соціокультурних груп може вказувати на те, що інтереси та обізнаність варіюються залежно від цих чинників. Це може впливати на формування колективної свідомості, акцентуючи на досягненнях вітчизняних винахідників у важливій галузі.

Респондентки частіше відповідали на запитання правильно, демонструючи вищу обізнаність з іменами видатних українців.

Наявність орфографічних помилок зумовлена тим, що частина опитуваних володіє інформацією, але виявляє деякі труднощі у письмі чи у правильному виборі слів. Це може бути елементом ідентифікації та характеризувати групу з певними особливостями.

Частка тих, хто не знає відповіді або не надав відповіді, вказує на потребу у підвищенні рівня освіти та свідомості. Такі відповіді можуть бути стимулом для надання додаткової освітньої інформації та сприяти зростанню рівня інтелектуальної свідомості. Результати свідчать про необхідність підвищення рівня загальноосвітньої роботи задля зростання обізнаності громадян у різних сферах, зокрема історії, культури, науки та медицини.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо вивчення впливу освітніх програм і культурних ініціатив на рівень обізнаності, аналіз динаміки формування колективної свідомості у професійній спільноті військовослужбовців, а також розроблення інструментів для системного підвищення культурної, наукової та історичної компетентності громадян.

Перелік використаних джерел

1. Слюсаревський М. М. Суспільна єдність в умовах повномасштабної війни: набутки і виклики. *Філософсько-соціологічні та*

психолого-педагогічні проблеми підготовки особистості до виконання завдань в особливих умовах : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 листоп. 2023 р.). Київ : НУОУ, 2023. С. 28–32

2. Купрійчук В. М. Роль національної культурної спадщини у формуванні української ідентичності. *Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів: теоретичні і політичні аспекти* : монографія / В. П. Трощинський та ін.; за заг. ред. В. П. Трощинського. Київ : НАДУ, 2018. С. 78–106.

3. Аналіз основних тенденцій у сфері колективних ідентичностей українського суспільства: виклики національній безпеці : аналіт. доп. / В. Потапенко та ін.; за ред. В. Потапенка, Ю. Каплан. Київ : НІСД, 2024. 68 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.13>.

4. Кириченко В. В. Особистість у сучасному інформаційному суспільстві : монографія. Житомир : ЖДУ ім. Івана Франка, 2020. 245 с.

5. Соціальні комунікації інформаційного суспільства: теоретичні та прикладні аспекти : монографія / за ред.: А. Г. Гудманяна, С. М. Ягодзінського; Нац. авіац. ун-т. Київ : Талком, 2020. 259 с.

6. Сардак А. Феномен національної ідентичності в умовах інформаційної війни. *Журнал соціальної та практичної психології*. 2024. № 3. С. 87–91. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-2024-3-14>.

7. Лисичкіна І. О., Лисичкіна О. О. Наратив як інструмент формування колективної свідомості військовослужбовців. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. 2023. Вип. 2 (42). С. 58–62. DOI: <https://doi.org/10.33405/2409-7470/2023/2/42/293345>.

8. Koval V., Krymets L. (2023). Morale and morality in the Armed Forces of Ukraine: NATO approaches and the national direction of implementation. *Visnyk of the National Defence University of Ukraine*. No. 72 (2). P. 58–68. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-72-2-58-68>.

9. Ільченко О. А. Роль ЗМІ у формуванні масової свідомості та колективної свідомості військовослужбовців (за матеріалами анкетування). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Філологія. Журналістика*. 2024. Т. 35 (74). № 2. Ч. 2. С. 254–258. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.2.2/40>.

10. Кримець Л. Ціннісні аспекти формування ментальності військовослужбовців Збройних Сил України. *Вісник Національного університету*

оборони України. 2020. Вип. 49 (1). С. 155–160. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2018-49-1-155-160>.

References

1. Sliusarevskiy M. M. (2023). *Suspilna yednist v umovakh povnomasshtabnoi viiny: nabutky i vyklyky* [Social Unity in the Conditions of Full-scale War: achievements and challenges]. Proceedings of the scientific and practical conference "Filosofsko-sotsiologichni ta psykholoho-pedahohichni problemy pidhotovky osobystosti do vykonannya zavdan v osoblyvykh umovakh" (Kyiv, November 23, 2023). Kyiv : NUOU, pp. 28–32 [in Ukrainian].

2. Kupriichuk V. M., Troshchynskiy V. P. (ed.), Skurativskiy V. A., Yarosh N. P., Sytnyk P. K., Kravchenko M. V., Peshetnikov Yu. Ye., Karlova V. V., Fesenko H. L., Derbak A. P., Burmistrova V. A. (2018). *Rol natsionalnoi kulturnoi spadshchyny u formuvanni ukrainiskoi identychnosti* [The Role of National Cultural Heritage in the Formation of Ukrainian Identity]. *Formuvannya ukrainiskoi identychnosti v umovakh suchasnykh vyklykiv: teoretychni i politychni aspekty*. Kyiv : NADU, pp. 78–106 [in Ukrainian].

3. Potapenko V. (ed.), Tyshchenko Yu., Kaplan Yu. (ed.), Stepyko M., Valevskiy O. (2024). *Analiz osnovnykh tendentsii u sferi kolektyvnykh identychnosti ukrainiskoho suspilstva: vyklyky natsionalnii bezpetsi* [Analysis of Main Trends in the Sphere of Collective Identities of Ukrainian Society: challenges to national security: analytical report]. Kyiv : NISD. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.13> [in Ukrainian].

4. Kyrychenko V. V. (2020). *Osobystist u suchasnomu informatsiinomu suspilstvi* [Personality in Modern Information Society]. Zhytomyr : ZhDU im. Ivana Franka [in Ukrainian].

5. Hudmanian A. H. (ed.), Yahodzinskyi S. M. (ed.) (2020). *Sotsialni komunikatsii informatsiinoho suspilstva: teoretychni ta prykladni aspekty* [Social Communications of Information Society: Theoretical and Applied Aspects]. Kyiv : Talkom [in Ukrainian].

6. Sardak A. (2024). *Fenomen natsionalnoi identychnosti v umovakh informatsiinoi viiny* [The Phenomenon of National Identity in the Conditions of Information War]. *Zhurnal sotsialnoi ta praktychnoi psykholohii*, no. 3, pp. 87–91. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-2024-3-14> [in Ukrainian].

7. Lysyckina I. O., Lysyckina O. O. (2023). *Naratyv yak instrument formuvannya kolektyvnoi svidomosti viiskovosluzhbovtiv* [Narrative as a Tool for Forming the Collective Consciousness of

Military Personnel]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Natsionalnoi hvardii Ukrainy*, vol. 2 (42), pp. 58–62. DOI: <https://doi.org/10.33405/2409-7470/2023/2/42/293345> [in Ukrainian].

8. Koval, V., Krymets, L. (2023). Morale and morality in the Armed Forces of Ukraine: NATO approaches and the national direction of implementation. *Visnyk of the National Defence University of Ukraine*, vol. 72 (2), pp. 58–68. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-72-2-58-68> [in English].

9. Ilchenko O. A. (2024). *Rol ZMI u formuvanni masovoi svidomosti ta kolektyvnoi svidomosti viiskovosluzhbovtziv (za materialamy anketuvannia)* [The Role of Mass Media in the Formation of Mass

Consciousness and Collective Consciousness of Military Personnel (based on questionnaire materials)]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: filolohiia, zhurnalistyka*, vol. 35 (74), no. 2 (2), pp. 254–258. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.2.2/40> [in Ukrainian].

10. Krymets L. (2020). *Tsinnisni aspekty formuvannia mentalnosti viiskovosluzhbovtziv Zbroinykh Syl Ukrainy* [Value Aspects of Forming the Mentality of Military Personnel of the Armed Forces of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, vol. 49 (1), pp. 155–160. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2018-49-1-155-160> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції / Received: 18.09.2025

Прорецензовано / Revised: 09.10.2025

Схвалено до друку / Accepted: 15.10.2025

LYSYCHKINA IRYNA,

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Philology and Military Translation,
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-2050-9379>*

LYSYCHKINA OLHA,

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Philology and Military Translation,
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-9511-9615>*

COLLECTIVE CONSCIOUSNESS OF MILITARY PERSONNEL: THE SIGNIFICANCE OF COMMON KNOWLEDGE BASE AND CULTURAL HERITAGE

The article examines the formation of collective consciousness among military personnel through the prism of a common knowledge base and cultural heritage. The relevance of this research is determined by contemporary challenges and threats to Ukraine's national security, particularly in the context of cognitive warfare, which emphasises the need to develop a unified system of values, behavioural patterns, and professional identity within the military community. The collective consciousness of military personnel ensures the harmonisation of ideas, values and norms of behaviour, creating psychological resilience and the ability to resist disinformation, manipulation and cognitive attacks. Particular attention is paid to military personnel's awareness of prominent Ukrainians and their achievements as an element of a common knowledge base that contributes to the formation of collective identity, patriotism and shared historical memory.

The results of an empirical study of military personnel's awareness of prominent Ukrainians, conducted using a questionnaire, showed a high level of awareness in the fields of history and science, an average level in professionally significant and scientific and technical issues, and a lower level in the field of culture and sports. Gender differences were identified, as female respondents were significantly more likely to give correct answers to questions than male respondents. The presence of spelling errors and instances of no response indicates superficial awareness and a need for improved educational training.

Scientific observations show that knowledge about prominent Ukrainians not only shapes collective consciousness and professional identity, but also increases the cognitive resilience of military personnel in situations of information pressure. Consistency of knowledge and values within the group contributes to maintaining morale, strengthening collective unity and active citizenship, which is especially important in the context of modern hybrid threats.

Keywords: collective consciousness; military personnel; common knowledge base; cultural heritage; patriotism; professional identity.